

Innst. S. nr. 271

(2006-2007)

Innstilling til Stortinget fra forsvarskomiteen

Dokument nr. 5 (2006-2007)

Innstilling fra forsvarskomiteen om Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1. januar-31. desember 2006

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

I henhold til vedlagte instruks fra Stortinget gir Ombudsmannsnemnda for Forsvaret med dette melding om Ombudsmannens og ombudsmannsnemndas virksomhet i 2006. Meldingen er i hovedsak lagt opp på samme måte som i de foregående år.

Ombudsmann Dagfinn Hjertenes og varamedlem Gunnar Halvorsen avgikk brått ved døden i 2006. Derfor måtte det velges ny ombudsmann og nytt varamedlem.

Både Ombudsmannen og de øvrige nemndmedlemmene har blitt valgt etter forslag fra partigruppene. Stortingets valgkomité kom til at Ombudsmannen nå bør velges på bakgrunn av god innsikt i Forsvarets virksomhet og gode menneskelige egenskaper, uavhengig av partitilhørighet.

Som ny ombudsmann foreslo valgkomiteen rådgiver i Stortinget Kjell Arne Bratli. Som nytt første varamedlem ble foreslått Bjørn Robstad, Vennesla.

Etter stortingsvedtak 16. juni 2006 (Innst. S. nr. 240 (2005-2006)) fikk ombudsmannsnemnda fra 1. juli 2006 følgende sammensetning:

Medlemmer:
Kjell Arne Bratli, Horten, ombudsmann
Rune Kristiansen, nestleder, Vestby
Marie Brenden, Lillehammer
Aud Gaundal, Steinkjer
Karen Margrethe Mjelde, Sandnes
André Wietfeldt, Stavanger
Ivar Johansen, Oslo.

Varamedlemmer:

Bjørn Robstad, Vennesla
Finn Terje Tønnessen, Eidsvoll
Bjørn Hernæs, Sør-Odal
Anne Helen Rui, Larvik
Åse Wisløff Nilssen, Kongsvinger
Arnfinn Nergård, Os i Østerdalen
Trine Radmann, Oslo.

Avdelingsdirektør Egil H. Nilsen ved Ombudsmannens kontor var fungerende ombudsmann frem til ombudsmann Bratlis tiltredelse 1. juli 2006.

Saker for ombudsmannsnemnda forberedes av Ombudsmannen. Konkrete klagesaker behandles fortløpende ved Ombudsmannens kontor. Klagesaker fremmes fra enkeltpersoner, tillitsvalgte organer og tjenestemannsorganisasjoner. Innholdet og omfanget i sakene varierer og krever skjønsmessige og/eller juridiske vurderinger.

Den kontrollvirksomhet Ombudsmannen utfører på Stortingets vegne er for den enkelte praktisk rettshjelp. Ordningen er også gratis. Da Stortinget etablerte en ombudsmannsordning for Forsvaret i 1952, var en av grunnene at den vernepliktige og militære tjenestemann trengte en mulighet til å få sin sak vurdert på en uavhengig og objektiv måte. For at ordningen skal virke etter sin hensikt, må Ombudsmannen kunne arbeide på en mer enkel og uformell måte enn det forvaltning og domstoler gjør. Den militære forvaltnings fullmakter er vide og oppgavene store. Dette er også en medvirkende årsak til at Stortinget ønsker at en uavhengig og kyndig instans kan gå den militære forvaltningen nærmere etter i sømmene.

Forsvarsdepartementet har i 2006 funnet en tilfredsstillende teknisk løsning for at Ombudsmannen kan gis fullverdig tilknytning til Forsvarets elektroniske informasjonssystem gjennom Forsvarsdepartementets eget system. Dette inkluderer også Forsvarets graderte e-postsystem.

Kontoret fortsatte sin fornyelse av datautstyr i 2006. Ombudsmannen fikk likeså egen nettside på ettersomeren. Fornyelsene har gitt økt tilgjengelighet for brukere og dermed senket terskelen for henvendelser fra soldater og befal. Kontoret merker dette ved en økning i antall henvendelser, og et betydelig antall henvendelser finner sin løsning ved rådgivning eller telefonisk veiledning/kontakt.

Ombudsmannen tok i 2006 initiativ til nærmere fast kontakt med Forsvarets personellorganisasjoner og Forsvarets frivillige organisasjoner. Dette har gitt Ombudsmannen en videre kunnskapsplattform og bedret innsyn av problematikk rundt personell.

1.2 Møter og befaringer

Ombudsmann Hjertens' død førte til at befaringer/inspeksjoner ble utsatt. Dette gjelder bl.a. inspeksjon av internasjonale operasjoner, som ble forskjøvet til 2007.

Ombudsmannsnemnda har i 2006 holdt møter slik:

15. mars
8. juni
5. september
5. desember
6. desember.

I tillegg har nemnda i 2006 foretatt følgende besøk og befaringer:

1. Landskonferansen for tillitsvalgte i Forsvaret
2. Garnisonen i Porsanger
3. Garnisonen i Sør-Varanger
4. Vardøhus Festning
5. Forsvarets nye administrasjonsbygg.

Det vises til nemndas rapporter fra befaringene i Dokument nr. 5 (2006-2007), side 37-43.

I rapporten for 2004 ble det under befaringene påpekt at de økonomiske/regnskapsmessige prosedyrene i Forsvaret ikke synes å fungere tilfredsstillende. Nemnda mottok ikke lignende reaksjoner i 2005, mens det i 2006 fremkom tilsvarende reaksjoner under befaring. Først og fremst er det imidlertid fremført fra avdelingene klager på at de økonomiske ressursene ikke dekker oppgavene som skal løses, og at det altfor lenge har vært drevet etter prinsipper som betegnes som "bedriftsøkonomi på avveier". Dette synes særlig å brukes om en åpenbar og generell misnøye med oppleggene med horisontal samhandling.

Videre har mange avdelinger vakante stillinger som ikke blir besatt. Det blir også understreket at reduksjonene i årsverk gjør organisasjonen sårbar i forhold til vernebestemmelsene Helse-Miljø-Sikkerhet (HMS).

Et annet synspunkt som blir fremført, er at det er for stor fokus på "antall hoder" i Forsvaret, og for liten fokus på arbeidsoppgavene som skal løses. Her synes det allikevel som om det er en bedret situasjon.

Under tidligere befaringer har det kommet fram klare ønsker om tidligere vedtak for beordringer til utenlandsoperasjoner og nye tjenestesteder, med sikte på en bedre familiepolitikk (barnehageplass, arbeid for ekte-

felle etc.). Nemnda har vært opptatt av spørsmål om å forsterke og bedre Forsvarets familiepolitikk, og konstaterer at det i 2006 har skjedd viktige forbedringer. Forsvaret har utført en samlivsundersøkelse blant 1 274 befal og 810 partnere. Disse undersøkelsene har gitt svar på mange av de viktigste problemstillingene knyttet til Forsvarets familiepolitikk. Rapporten lister opp en rekke tiltak som skal gjøre hverdagen lettere både for familier og militært personell og har munnet ut i et familiedirektiv. En god profilering av familiepolitikken, etablering og opplæring av familiekoordinatorer og ikke minst familieforumet er slike viktige tiltak. Familiepolitikken må ha meget høy prioritet for Forsvaret. Familieliv, trygghet og forutsigbarhet er viktige kjerneverdier. Forsvarets familiedirektiv for 2006 slår fast at "hovedprinsippet for Forsvarets familiepolitikk er at den ansatte skal kunne kombinere en karriere i Forsvaret med et godt familieliv".

Nemnda har videre registrert at Forsvarets "familieweb" under mil.no er en aktiv nettside.

Handlingsplanen for holdninger, etikk og ledelse og Forsvarets pedagogiske grunnsyn ble lansert i 2006. Handlingsplanen setter etisk refleksjon i det daglige i sentrum. Nye oppgaver, fortsatt omstilling, kontakt med omverdenen, nye kulturer og ny teknologi vil bringe den enkelte i stadig nye situasjoner som krever etisk refleksjon. Dette reflekterer hovedmålet bak initiativet med handlingsplanen. De fleste deler av forsvarssektoren har etiske retningslinjer som skal være veiledende for atferd. Etiske retningslinjer har imidlertid liten verdi om det ikke parallelt foregår en etisk diskusjon og refleksjon med menneskene som omfattes av regelverket.

Nemnda sier seg fornøyd med at handlingsplanen omfatter tiltak som skal sette ytterligere kraft bak arbeidet med holdninger, etikk og ledelse. Planen tar i stor grad høyde for alle tiltak og aktiviteter som allerede pågår. Nemnda vil samtidig peke på at arbeidet med militæretikk og folkerett er bedret siste året. Verdigrunnet må bli en verdimesig overbygging som angir retning for arbeidet med verdier, holdninger og etikk.

Mange ting hører med til dette grunnlaget; blant annet betydningen av mangfold i Forsvaret. Debatten om mangfold handler også om hva slags kultur, hvilke oppgaver som skal løses og hva samfunnet forventer av Forsvaret. Ikke minst mener nemnda at et viktig verdispørsmål er holdninger til de vernepliktige. Hvordan kan Forsvaret best utnytte den ressurs og de verdier de representerer?

1.3 Generelle spørsmål

1.3.1 Klagesaker

Ombudsmannen har i 2006 behandlet 78 registrerte klagesaker mot 106 saker året før. I tillegg er en rekke henvendelser og flere tvistesaker løst ved uformell kontakt med partene uten ordinær saksregistrering.

Veiledning og råd fra Ombudsmannens kontor har i stor grad resultert i løsninger hvor det har vist seg unødvendig med formell klagebehandling.

Andelen av henvendelser hvor klageren helt eller delvis er gitt medhold, synes å holde seg på et stabilt nivå, med ca. 1/4 i 2006.

Nemnda har merket seg at i saker vedrørende utsettelse med HV-øvelser har det ofte vist seg uklart hvilket organ som er ordinær klageinstans. Etter HV-distrikters avslag på søknader om utsettelse, har distriktene orientert personellet om klageadgang til Generalinspektøren for HV (GIHV), men etter klage til GIHV er klagerne blitt meddelt at vedtak truffet av HV-området kan kun påklages til HV-distriktet. Feilaktige forutsetninger hos både HV-distrikt og HV-mannskap har resultert i klagerens tvil til saksbehandlingsens grundighet og skapt ulemper av tidsmessig karakter.

Nemnda har for øvrig merket seg at i gruppen "sosiale saker" som omfatter botillegg og andre former for sosiale stønader, har trenden med synkende antall klagesaker fortsatt. I 2006 er det kun registrert 6 klagesaker i denne gruppen, mot 11 klagesaker i 2005. Det lave antallet antas å ha sin forklaring i at saksbehandlerne ved avdelingene og Forsvarets personelltjenester/Velferd, utøver et godt og betryggende skjønn ved behandlingen av mannskapenes sosiale saker.

Antallet klager fra befalskorpset har i de senere år ligget mellom 20 og 30 klager pr. år. I 2006 har Ombudsmannen behandlet 23 registrerte klager fra befalet, mot 30 saker i 2005.

Nemnda har merket seg at omstillingen og nedbemanningen i Forsvaret ikke har medført noen økning i antallet skriftlige klagesaker fra befalet, og det er heller ingen nevneverdig økning i antallet klager fra det sivile personell i Forsvaret. Det er imidlertid et gjennomgående trekk i 2006 at Ombudsmannen mottar et økende antall henvendelser fra befal og befalsorganisasjoner.

1.3.2 Vernepliktsverket

På side 9-10 i Dokument nr. 5 (2006-2007) er Vernepliktsverkets (VPV) statusrapport for 2006 til Ombudsmannen tatt inn.

28 269 ble klassifisert på sesjon i 2006. Av disse var 1 276 kvinner. På sesjon blir det avgjort hvorvidt man er tjenestedyktig eller ikke. Det er kun de som er tjenestedyktig som blir vernepliktige.

Forsvarets behov (rekvisisjon) var i 2006 på 10 141 mannskaper til førstegangstjeneste. For å dekke dette behovet fikk totalt 24 429 vernepliktige mannskaper innkalling til tjeneste. 12 119 mannskaper møtte frem på innrykket. Første utdanningsdag hadde Forsvaret 10 025 mannskaper til militær opplæring. 491 av disse var kvinner.

Forsvarets befalsskoler hadde i 2006 2 595 søkere. 571 ble tatt opp som elever, herav 88 kvinner. Dette er en økning på 36 kvinner i forhold til 2005.

Vernepliktsverket har ansvaret for lærlingordningen i Forsvaret. Etter opptak av nye lærlinger høsten 2006, hadde Forsvaret ved utgangen av året totalt 665 lærlinger under opplæring, herav 96 kvinner.

I løpet av 2006 mottok og behandlet Vernepliktsverket 720 søknader på 325 stillinger til internasjonal tjeneste og i løpet av 2006 fikk 1 298 innvilget søknad om sivil verneplikt.

Ved utgangen av året 2006 var det ca. 6 500 kvinner som hadde takket ja til sesjon. Nemnda vil tro at den nye ordningen med innkalling av kvinner til frivillig sesjon vil bidra til at kvinneandelen i førstegangstjenesten øker.

1.3.3 Klagenemnd i vernepliktsaker

Stortinget ba i 2004 Regjeringen opprette et overordnet klageorgan for vernepliktsaker utenfor Vernepliktsverket.

Klagenemnda i vernepliktsaker har i 2006 bestått av følgende medlemmer:

Leder: lagdommer Atle Njøs fra Gulating lagmannsrett

Medlem: oberstløytnant Bjørn Breistrand fra Luftforsvaret

Medlem: oberstløytnant Anne Rydning fra Hæren

Medlem: grenader Sean Lobo.

Varamedlemmer:

kommandørkaptein Iren Isfeldt

oberstløytnant Terje Kristoffersen

grenader Silje Røgenes.

Klagenemnda har i 2006 hatt 1 møte og mottatt 12 klager. Av disse er 8 klager ikke gitt medhold, 2 klager er gitt medhold, 2 klager er avvist. Lederen av nemnda gis godtgjørelse etter statens regulativ.

1.3.4 Vernepliktsundersøkelsen

Nemnda har med interesse merket seg resultatene fra Vernepliktsundersøkelsen 2006.

Undersøkelsen foretas av TMO blant vernepliktige inne til førstegangstjeneste. Undersøkelsen viser at soldatene trives stadig bedre. Samtidig avdekker den at soldatene mener at sikkerheten ikke er god nok.

1 100 soldater inne til førstegangstjeneste har besvart undersøkelsen som er gjennomført av Forsvarets mediesenter for TMO. Blant de mest interessante funnene er:

- 64 prosent trives ganske godt eller meget godt i Forsvaret. Sammenlignet med tidligere tilsvarende undersøkelser er det en økning fra 52 prosent i 2003 og 58 prosent i 2004.
- Antallet som trives dårlig er redusert fra 22 prosent i 2003 og 16 prosent i 2004 til 10 prosent i år.
- 61 prosent kunne tenke seg å gjennomføre førstegangstjenesten hvis den var frivillig.
- 18 prosent er delvis eller helt uenig i at sikkerheten blir ivaretatt til enhver tid og anledning.
- 95 prosent opplever godt samhold mellom soldatene. 81 prosent opplever godt samhold mellom soldater og befal.
- 38 prosent føler de har en meningsfull tjeneste. 56 prosent er fornøyd med arbeidsoppgavene.
- 47 prosent føler de har tillært seg kompetanse som kan hjelpe dem etter tjenesten. 30 prosent svarer nei.

- 47 prosent har et godt inntrykk av Forsvaret, mens 19 prosent er negative. I 2003 var 25 prosent positive og 36 prosent negative, i 2004 var 29 prosent positive og 31 prosent negative.
- 53 prosent mener det bør være verneplikt i Norge. 39 prosent mener kvinner bør pålegges verneplikt på lik linje med menn.

Sammenlignet med tidligere undersøkelser er det nemndas oppfatning at årets undersøkelse bekrefter en utvikling i positiv retning. Førstegangstjenesten oppleves som meningsfylt, og den enkeltes trivsel er generelt økende.

Nemnda vil i denne sammenheng også peke på en undersøkelse utført av Forsvarets Sanitet (FSAN) som viser at mange kvinner som er ansatt i Forsvaret, har opplevd uønsket seksuell oppmerksomhet i tjenesten. Med den økende grad av kvinner på frivillig førstegangstjeneste, er det viktig at Forsvaret gjør en forsterket innsats i sitt holdningsskapende arbeid.

En ny praktisering av refselsordningen er også iverksatt i 2006. Nå vil stille refs erstatte plenumsrefs i alle tilfeller unntatt forseelser av alvorlig art eller gjentakelser. Nemnda sier seg fornøyd med ordningen.

1.3.5 Tillitsmannsordningen (TMO)

1. januar 2006 ble TMO-reglementet revidert, som konsekvens av Forsvarets omstilling. Større fokus på HMS, regional TMO-struktur i forhold til den nye RSF-ordningen og klarere bestemmelser for de lokale utvalgsmøtene var av de store forandringene. Landssekretariatet for Tillitsmannsordningen i Forsvaret, som det het før 1. januar 2006, endret også navn til Vernepliktsrådet.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt Ombudsmannen referat fra avholdte møter. Etter de rapporter Ombudsmannen mottar synes det å være en god dialog mellom de vernepliktige tillitsvalgte og militære ledere. Det virker som partene tilstreber å løse aktuelle saker på et lavest mulig nivå, og denne samarbeidsmåten gir åpenbart også de beste resultatene for både mannskaper og avdeling.

I 2005 minnet Ombudsmannen om at møtereferat skulle ekspederes til ham. I 2006 ser det ut til at referatene i øket grad tilflyter Ombudsmannen, men det er fortsatt ikke tilfredsstillende. Dette vil bli innskjerpet overfor berørte parter i 2007.

Ombudsmannen og TMO-apparatet har også i 2006 opplevd at ikke alle tillitsvalgte har fått anledning til å delta på TMO-kurs. Dette tas opp av Ombudsmannen direkte med angjeldende avdeling(er), og tillitsvalgte blir invitert til nytt kurs ved første mulighet.

Landstillitsvalgte i Vernepliktsrådet (VPR) har vært invitert til et nemndsmøte i 2006 for å orientere om sin virksomhet. Dette er en oppfølging av tilsvarende møter fra foregående år. Nemnda har funnet denne kontakten verdifull for nemndas arbeid.

Under møtet ble en rekke saker reist, og nemnda vil peke på at det er meget viktig at de vernepliktiges helse, miljø og sikkerhets- (HMS) rettigheter blir ivarettatt på en god måte gjennom et formalisert arbeid

med flere aktører. Nemnda mener at dette gjøres best gjennom arbeidsmiljøutvalg hvor soldatene er representert.

TMO opplever et stadig sterkere fokus på HMS i Forsvaret. Nemnda ser med bekymring på at uforholdsmessig høy tjenestebelastning medfører en arbeidsmiljø- og sikkerhetsrisiko. Nemnda har tatt opp spørsmålet om tjenestebelastning for de vernepliktige under sine befaringer og vil i 2007 fortsatt rette søkelys mot dette.

Den organisatoriske og fysiske plassering av TMOs sentrale organ (VPR, tidligere LSEK) har vært tema i Dokument nr. 5 de siste årene. Den grunnleggende situasjonen har ikke endret seg i 2006. Vernepliktsrådet (VPR) har oppheng i Forsvarets personelltjenester (FPT), og ikke i Integreert Strategisk ledelse (ISL). Den militære og politiske ledelsen ble samlokalisert i det nye ledelsesbygget på Akershus festning i november 2006, mens VPR fortsatt er plassert i FPT og plassert annet sted enn Forsvarets ledelse. Flyttingen av saksbehandlerleddet for vernepliktspørsmål fra FPT til PØS har gitt et mer helhetlig og riktig fokus på verneplikt sentralt i Forsvaret. Men den fysiske avstand fører til at Vernepliktsrådet arbeider fjernere fra sentral forsvarsledelse enn før. Nemnda ber om at denne problemstillingen blir undergitt drøftelse.

En rekke soldater gjennomfører rekruttperiode i en av styrkeproducentene, før de overføres til Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) og har sin tjeneste i en fellesinstitusjon. Ansvar for forvaltning, utdanning og oppfølging av disse soldatene er uklart. Forholdene rundt mannskapenes utdanning, oppfølging og forvaltning må avklares og tydeliggjøres mellom styrkeproducentene og fellesinstitusjonene.

Forsvaret er den offentlige etat som har flest lærlinger. Lærlingene har et opplæringsløp opp mot en yrkesfaglig fagprøve over to år. Det første året avtjener de også sin førstegangstjeneste. Det andre året fortsetter de på menige vilkår, men med halv fagarbeiderlønn. Nemnda ber om at Forsvaret sørger for likebehandling av lærlingenes bo- og messeforhold i andre tjenesteår.

Det synes som om det er lagt opp til økt bruk av lærlinger i stedet for vernepliktige assistenter i støttefunksjoner. Nemnda vil i den sammenheng peke på at lærlingene er under utdanning, og dermed ikke kan betraktes som ren arbeidskraft. Nemnda ber Forsvaret påse at lærlingenes arbeidsbyrde ikke er av en slik art at den går utover den utdanningen og oppfølgingen lærlingene har krav på.

VPR har reist spørsmål om ordningen med Vernepliktig akademisk befal (VAB) overfor nemnda. VAB er et samlebegrep på leger, farmasøyer, psykologer, tannleger og prester som avtjener deler av førstegangstjenesten med grad som utskrevet befal. Denne gruppen besikkes til befal etter gjennomført offiserskurs, og mottar deretter lønn etter grad og stilling.

Forsvaret har arbeidet med nye retningslinjer for vernepliktig akademisk befal. Dette arbeidet ble ferdig i desember 2006 og samlet et tidligere spredt regelverk i ett skriv. Første utgave av bestemmelsene ble sendt ut i avdelingene i desember 2006. Ombudsmannen har

mottatt noen henvendelser om praktisering av ordningen, og vil følge opp dette. Nemnda vil i denne sammenheng uttale at det er Forsvarets behov som må være styrende for ordningen med Vernepliktig akademisk befal, og ikke nødvendigvis være formulert som en generell adgang for enhver med akademisk bakgrunn.

TMO har tatt opp saksbehandlerkapasiteten for vernepliktssaker i Forsvarsstaben (FST). Forsvarets sentrale saksbehandlerledd for vernepliktssaker ble fra 1. januar 2006 flyttet til FST og VPR mener at det er en utfordring at FST har lav kapasitet til å behandle vernepliktssaker. Det er én person i FST som arbeider med generelle spørsmål om det som angår de ca. 10 000 vernepliktige som hvert år gjennomfører førstegangstjeneste. Dette fører til at saker som angår verneplikt krever meget lang behandlingstid, og er på den måten også begrensende for hvor mange saker VPR føler det kan sende til behandling.

Nemnda regner med at FST om nødvendig øker saksbehandlerkapasiteten for verneplikt og tilpasses den mengden saker som må behandles.

1.3.6 Statusheving

Nemnda har merket seg at det er utviklet et nytt tjenestebevis for avtjent førstegangstjeneste. Et tjenestebevis må utstedes på kvalifisert grunnlag. Derfor er god informasjon om tjenestebeviset og gjennomføring av medarbeidersamtaler viktig. Ombudsmannen har hatt henvendelser fra tillitsvalgte om at praksis er varierende og at det ikke alltid er gjennomført medarbeidersamtaler. Nemnda vil understreke at et vesentlig grunnlag for at det nye tjenestebeviset skal få ønsket effekt for den vernepliktige, er at det skapes forståelse for at medarbeidersamtalene er blant Forsvarets viktigste formaliserte midler.

Regjeringen la høsten 2006 fram en stortingsmelding som foreslår detaljene i pensjonsopptjening. VPR har overfor nemnda uttrykt bekymring for elementer i ordningen. For det første foreslås det at nivået på opptjeningen skal være 2,5G. Det tilsvarer en halv gjennomsnittsårlønn, og kompenserer for halvparten av et tapt år i arbeid. VPR mener det er mer rettferdig at nivået i det minste tilsvarer ulønnet omsorgsarbeid: 4,5G.

Forslaget har også et kjønnsaspekt, i og med at verneplikten kun er pålagt menn. For eksempel foreslår man at hjemmeværende under graviditet skal tjene opp nesten dobbelt så mye som en soldat i førstegangstjeneste. Dette kan oppfattes som en lite attraktiv pensjonsordning, og kan medføre at færre kvinner velger Forsvaret.

I ordningen foreslås det at man må ha gjennomført minst ni måneders tjeneste før man tjener opp noe som helst. Dette utelukker soldater i Heimevernet og det vil utelukke dem som dimitterer underveis i tjenesten.

Det er forutsatt at alle vernepliktige innen sommeren 2007 skal få tilbud om å ta 20 studiepoeng i løpet av førstegangstjenesten. Forsvarets skolesenter (FSS) arbeider med å kvalitetssikre og klargjøre utdanningen. Nemnda har ved flere anledninger tatt opp dette spør-

målet og anmoder om at Forsvaret i enda større grad enn tidligere må prioritere arbeidet med studiepoeng.

Dimisjonsgodtgjørelsen følger en opptrappingsplan som innebærer at godtgjørelsen skal være minst kr 25 000 innen utgangen av 2008. Personell som førtidsdimitterer med godkjent førstegangstjeneste tilstås iht. Fredsregulativet maksimumssatsen for dimisjonsgodtgjørelse. De siste årene har det vært varierende praksis for hvilken maksimumssats som utbetales. Forsvarsdepartementet har inntatt ulike standpunkt, men mente for årsskiftet 2006/2007 at det er maksimumssatsen på førtidsdimisjonsdatoen som gjelder. Her er det springende punkt om det skal være maksimumssatsen på den ordinære dimisjonsdatoen som gjelder, eller den ekstraordinære (tidligere) - når det er Forsvaret som dimitterer soldatene tidligere på eget initiativ for å spare penger.

Nemnda er av den oppfatning at det må være fastsatt (ordinær) dimisjonsdato som må legges til grunn.

1.3.7 Rekruttering

Sesjonen er en av de viktigste ordningene som kan forbedres for å sikre en god praktisering av førstegangstjenesten opp mot Forsvaret og den enkeltes behov. Dette krever en god seleksjonsprosess, og erfaringer viser at sesjonsordningen bør forbedres. Nemnda synes at en andel på 30 prosent av de som møter til innrykk, dimitterer underveis i tjenesten, er for høyt. Målet må være å minske frafallet.

Når kvinner nå inviteres til sesjon, vil det forhåpentligvis medføre at denne gruppen møter i større skala på sesjon. For å klare å rekruttere til Forsvaret blir det dermed svært viktig at sesjonsprosessen oppleves som meningsfull, profesjonell og ryddig. Nemnda er ikke overbevist om at Vernepliktsverket har tilstrekkelige ressurser for å oppnå dette. En felles interaktiv forvaltnings-, rekrutterings- og informasjonsportal på Internett vil være et positivt tilskudd til seleksjonsprosessen.

Nemnda har merket seg at omtrent halvparten av de som faller fra i løpet av tjenesten, blir dimittert allerede før første utdanningsdag og blir sendt hjem med én gang fordi de for eksempel ikke tilfredstiller helsekravene. Den andre halvparten av frafallet skjer mellom første utdanningsdag og ordinær dimisjon. I enkelte tilfeller synes det som det rekvireres for mange soldater for å kunne bedrive egenseleksjon i løpet av året. Nemnda er bekymret for at dette kan oppfattes som en bruk-og-kast-mentalitet. En bedre sesjonsordning vil være et instrument for å forhindre dette.

1.3.8 Velferdstjenesten

Velferdstjenesten er nærmere beskrevet på side 14-16 i Dokument nr. 5 (2006-2007).

Velferdstjenesten har som mål å skape trivsel og sosial trygghet for Forsvarets personell. Velferdstjenesten har gjennom sine aktiviteter bidratt i stor utstrekning hva gjelder å skape en meningsfull fritid for de vernepliktige mannskapene. Ombudsmannnemnda vil understreke viktigheten av sivil/militært

kultursamarbeid i Forsvaret og peker også på hvilken viktig rolle bibliotektilbudet fortsatt spiller som integrert del av det organiserte velferdstilbudet til soldater og annet personell ved avdelingene. Nemnda har merket seg at det i 2006 ble nedsatt en arbeidsgruppe som skulle vurdere velferdsbibliotektilbudets fremtidige organisasjon. Konklusjonen ble at bibliotektilbudet ved avdelingene ble verdsatt som et godt og kvalitets-sikkert tilbud, men at det kontinuerlig må tilpasses kundens ønsker og behov for nye medier, så som filmer, musikk, lydbøker, Internett ved siden av det tradisjonelle bokutlånet, og det må satses aktivt på markedsføring.

Ombudsmannen har fulgt med i det arbeid som har preget 2006 vedrørende sosialt arbeid i Forsvaret, bl.a. hovedrevisjonen av Tjenestereglement for Forsvaret, som skal gjøre regelverket enklere i form og struktur. Tjenestereglementet har også som mål å være et regelverk som tar innover seg den utviklingen det er i sosialfaglige retninger som naturlig kommer som følge av teknologisk utvikling.

For midler avsatt til velferdstjenesten ble det i 2006 gjort endringer i forbindelse med "minimumssatsene". Hensikten med disse satsene var at det skulle være et mest mulig likeverdig velferdstilbud uavhengig av tjenestested, tjenestemønster og geografisk beliggenhet.

Etter at denne ordningen hadde fungert over noen år, viste det seg at enheter med få soldater kom uheldig ut. Tildelingen av minimumssatser baserer seg fortsatt på antall tjenestegjørende dager, og grunnlaget for disse er basert på de soldathjemler som avdelingene har godkjent i OPL/F. Endringene av minimumssatsene vil innebære at velferdstilbudene for vernepliktige mannskaper forbedres.

Nemnda er av den oppfatning at Velferdstjenesten må ha fokus på å bedre utdanning og kompetanse for personell som tjenestegjør innenfor velferdstjenesten. Dette er helt nødvendig både for å rekruttere og beholde personell til fagfeltet, men også for at personellet skal følge med i takt med den generelle samfunnsutviklingen.

Nemnda ser det som ønskelig at velferdstilbudene for personell som tjenestegjør i internasjonale operasjoner skal være best mulig. Dette er en krevende tjeneste som gir særlige behov for avkopling og en meningsfylt fritid. Nemnda vil se nærmere på denne delen av arbeidet for velferdstjenesten under sine utenlandsinspeksjoner i 2007.

1.3.9 Voksenopplæringen

Pr. 1. januar 2006 var Voksenopplæringen i Forsvaret (VO) på plass i ny organisasjon, som en del av Forsvarets kurscenter under Forsvarets skolesenter. Da omstillingen og innplasseringen skjedde i rekordfart høsten 2005, var det kun på papiret at VO var på plass. Realiseringen av omstillingen har vært en viktig og stor utfordring i hele 2006, og dette arbeidet vil fortsette fremover. VO-personellet har gjort en imponerende innsats, da man hele tiden har levert sine tjenester, både i kvantitet og kvalitet, parallelt med at omstillingen helt klart har vært og fremdeles er en ekstra belastning i hverdagen.

Konklusjonen så langt er at VO etter mange år preget av stor usikkerhet om fremtiden, oppnådde sitt mål for tilhørighet ved å bli en del av Forsvarets skolesenter (FSS), under Forsvarets kurscenter (FKS). VO har således fått en solid og riktig forankring for å kunne bidra best mulig til sivil utdanning og kompetanseheving for hele Forsvaret.

Nye VO pr. 1. januar 2006 er stort sett identisk med den innstilling som ble levert av et FD-utvalg høsten 2004. De politiske/departementale føringer oppfattes fremdeles som grunnlaget for VO eksistens. Dette gjelder først og fremst at vernepliktige mannskaper inne til førstegangstjeneste fortsatt er VO hovedmålgruppe (lærlinger er inkludert i denne gruppen i både sitt første og andre år), og at denne gruppen får tildelt øremerkede midler etter føringer i Forsvarsbudsjettet. Videre at VO formålsparagraf er gitt av Forsvarsdepartementet og gir VO en mulighet til, og et ansvar for, å betjene alle grupper av personell i Forsvaret i en prioritert rekkefølge.

VOs nye formålsparagraf er meget omfattende og har et høyt ambisjonsnivå:

"Voksenopplæringen, som en del av Forsvarets skolesenter, skal være en brobygger mellom tiden før, under og etter tjenesten i Forsvaret.

Voksenopplæringen skal gi tilbud om økt sivil kompetanse og innsikt i den enkeltes muligheter for videre utdanning og fremtidig arbeidsliv.

Voksenopplæringen skal primært ivareta opplærings-tilbud til vernepliktige mannskaper som avtjener førstegangstjeneste med særlig prioritet til mannskaper med svak utdanningsbakgrunn.

Voksenopplæringen skal for øvrig gi tilbud til vervede, lærlinger, kontrakts- og avdelingsbefal om nødvendig ved tilføring av midler utover den øremerkede bevilgningen.

Befal og sivile i Forsvaret og deres familier kan også gis voksenopplæring når det er ledige elevplasser og eventuelle merutgifter dekkes av den enkelte elev."

1.3.10 Helse, miljø, sikkerhet

I forbindelse med omorganiseringen av Forsvarsstaben pr. 1. januar 2006 ble det sentrale HMS-fagmiljøet delt i to organisasjoner; Forsvarsstaben/Personell, Økonomi og Styringsstab/Personellavdelingen/Helse, Miljø og Sikkerhet (FST/PØS/P/HMS) og Forsvarets personeltjenester/Helse, Miljø og Sikkerhet (FPT/HMS). 2006 må derfor ses som et "prøveår" mht. ny organisering.

Forsvarets hovedverneombud (FHVO) ble etablert i 2001. I tillegg er det ansatt midlertidig assisterende FHVO på heltid. FVHP er et rådgivende organ for Forsvarets ledelse i HMS-saker. FVHP skal samordne og oppdatere kompetanse, ressurser og tilgjengelighet på en best mulig måte. HMS-Prosess leder rådet, gjennomfører vedtak og følger opp aktivitet.

1.3.11 Sentrale rusforebyggende tiltak i Forsvaret

Forsvarets narkotikagrupper rapporterer om at tidligere års seleksjon utført før innrykk til førstegangstjeneste har vært tilfredsstillende. Erfaringer i 2006 gir indikasjoner om at denne kontrollen er blitt redusert, men det synes å være en tendens til at den generelle vil-

jen og evnen til å bekjempe narkotika og doping ute i avdelingene er bedret.

Forsvarets narkotikagrupper etterforsket i 2006 467 overtredelser av narkotika- og dopinglovgivningen. Dette var en nedgang på 233 overtredelser fra 2005. Årsakene til nedgangen har sammenheng med at narkotikagruppene i 2006 justerte prinsippene for føring av justissaker til den standard som politiet ellers har begynt å følge. Videre kalles en mindre andel av hvert årskull inn til førstegangstjeneste. Dette medfører at kvaliteten på personellet som kalles inn, er bedret. I tillegg er tap av tjenestehund og vakante stillinger medvirkende årsaker til nedgangen.

Når det gjelder doping, er det en liten økning i etterforskede saker og beslag. Høsten 2005 meldte Forsvarets narkotikagrupper om bekymring ift. grenselandet kosttilskudd og doping. Dette medførte at dopingproblematikken ble diskutert i både Forsvarets rusmiddelutvalg og Forsvarets hovedarbeidsmiljøutvalg. Resultatet ble iverksetting av flere tiltak av forebyggende karakter.

Så langt nemnda kan se er det selvmordsforebyggende arbeidet godt fulgt opp etter intensjonene for 2006. Selvmordsforebyggende arbeid var en av hovedsatsingsområdene innen HMS i Forsvaret i 2006. Det er fastsatt en intensjon om å opprettholde dette fokus.

Organisatorisk ble ansvaret for Råd for selvmordsforebyggende arbeid i Forsvaret (RSAF) etter omstillingen i Forsvarsstaben overført til Forsvarets personeltjenester (FPT) 1. januar 2006. Utdanning har vært en prioritet de siste 2 årene. God utvikling og positive tilbakemeldinger gjør at Forsvaret fortsatt vil prioritere dette arbeidet.

Grønn linje i Forsvarets organisasjon har fortsatt positiv virkning, og Norges økende deltakelse i internasjonale operasjoner underbygger behovet for å ha et slikt tilbud. I arbeidet mot selvmord inngår også undervisningsprogrammet "Et rop om hjelp" med en tidsramme på to undervisningstimer og som skal gjennomføres for alle rekrutter 4-6 uker etter innrykk. "Et rop om hjelp" ble implementert fra 2002 og det er feltpresene som hittil har hatt ansvaret for undervisningen. Metoden som brukes bygger på bevisstgjøring av egne holdninger, kunnskap og verdisyn (trosverdiprogrammet). Ca. 50 prosent av rekruttene gjennomførte undervisningen i 2006, disse var i hovedsak tilknyttet Hæren. Tilbakemelding etter gjennomført undervisning har stort sett vært svært positive. En videofilm tilknyttet "Et rop om hjelp" ble oppdatert i 2006. Ombudsmannen har gjennomgått undervisningsprogrammet og har gitt uttrykk for at undervisningsprogrammet bør gjennomgås med tanke på mulig revisjon.

1.3.12 Lokale AMU

Forsvarssjefen har ansvar for ivaretagelse av HMS i Forsvarets militære organisasjon. Ansvaret utøves via HMS-systemer, herunder styringsdialogen. FST/PØS/P/HMS utøver HMS-oppgaver på FSJ-nivå. HMS-arbeidet forankres i Forsvarets hovedarbeidsmiljøutvalg (FHAMU), Forsvarets sentrale hovedverneombud (FHVO) og lokalt verneapparat mv.

Arbeidet i lokale arbeidsmiljøutvalg rapporteres til FST/FHAMU gjennom lokale møtereferat. Det utarbeides årsrapporter som oppbevares ved den enkelte enhet.

Et generelt inntrykk er at AMU-ene i dag behandler de saker som loven gir pålegg om, og at utvalgene har fått en mye mer betydelig rolle i omstillingsarbeidet. Det er gjennomført en rekke ekstraordinære AMU-møter som følge av dette. Kompetansen blant AMU-medlemmene er økende, men det er fortsatt behov for ytterligere kompetanseheving innen HMS-feltet.

Nemnda har merket seg at Forsvaret skrev under avtale om inkluderende arbeidsliv (IA) med NAV i mars 2006. Det er i dag etablert IA-kontakter i alle DIF-er og BRA-er. Dette har skapt en plattform for utveksling av informasjon og ideer i organisasjonen. IA-kontaktene er engasjerte HMS-arbeidere som ofte kan bistå hverandre når det dukker opp vanskelige spørsmål. Det er etablert en egen IA-prosjektorganisasjon som involverer alle sentrale parter i FMO

Nemnda ser positivt på hvordan arbeidet for kvalitetssikring av omstillingsprosesser mht. ivaretagelse av arbeidsmiljø og personell i Forsvarets militære organisasjon (FMO) skjer. Dette har sin bakgrunn i et arbeid som ble gjennomført i 2005, og som har munnet ut i bestemmelser med systematisk beskrivelse av sentrale HMS-krav som stilles i forbindelse med omstilling i henhold til Arbeidsmiljøloven (AML) og Hovedavtalen/ tilpasningsavtalen (HA/TA). Dokumentet ble til gjennom et samarbeid mellom personell med HMS-kompetanse, representant fra arbeidstakerorganisasjonene og Forsvarets hovedverneombud. Nemnda ser med særlig interesse på HMS-tiltak blant vernepliktige.

1.3.13 Disiplinærsituasjonen

Ombudsmannen har fått oversendt Generaladvokatens årsrapport for refselseskontrollen 2006. Ombudsmannensnemnda vil, etter å ha gjennomgått rapporten, uttrykke sterk bekymring for den mangelfulle rapportering fra militære avdelinger og be Forsvaret iverksette øyeblikkelige tiltak for å bedre dette.

På grunn av mangelfull innrapportering av ilagte refselsers fra avdelingene ble det ikke utarbeidet noen årsrapport for 2004. Nærværende rapport dekker både 2004 og 2005, og prosentvise forholdstall er angitt for begge årene under ett hvis ikke annet er angitt. Totalt antall refselsers registrert hos Generaladvokaten er 218 for 2004, og 482 for 2005. De registrerte refselsene refererer seg i hovedsak til Heimevernet, Luftforsvaret, Sjøforsvaret, FLO og FOHK (inkludert utenlandsavdelinger). Når det gjelder Hæren, er det kun et fåtall av avdelingene under "Hærens styrker" som det er mottatt refselseskontroll fra for 2004, ev. opplysning om at refselsers ikke er ilagt.

Generaladvokaten tør ikke ha noen sikker oppfatning av hvor mange refselsers som er ilagt til sammen i Forsvaret for 2004, men har notert seg at krigsadvokatene som første juridiske kontrollinstans mottok 416 refselsers til kontroll for 2004, slik at det reelle antall ilagte refselsers må være minst 416.

Når det gjelder 2005, er det registrerte antall på 482 også med sikkerhet feilaktig, da antall refselsler til kontroll hos krigsadvokatene var 628 for samme år. Det er også påfallende at det for samtlige avdelinger under "Hærens styrker" med unntak av HMKG er rapportert null refselsler. Dette kan ikke medføre riktighet, da generaladvokaten gjennom klagesaksbehandling er kjent med at det ved en av de aktuelle avdelinger ble ilagt tre refselsler i oktober 2005. Til tross for disse usikkerhetsfaktorene synes det å være på det rene at antallet ilagte refselsler i Forsvaret hadde en markant nedgang i perioden 2002-2003, fra et nivå på ca. 2 000 til i området 700 årlig.

I og med at antallet ilagte refselsler er så vidt usikkert for 2004, er det ikke gjort noen beregning av refselseshyppighet i forhold til antall soldatårsverk. For 2005 er tallmaterialet ikke mangelfullt, og det er beregnet en refselseshyppighet pr. soldatårsverk på 0,07. Dette er omtrent halvparten av typisk refselseshyppighet i perioden 1994-2002.

Det er også grunn til å peke på at det har vært et fall i klageprosenten som er så pass markert at det gir en viss grunn til bekymring om hvorvidt de refsede blir gjort kjent med klageadgangen, og om de militære sjefer er kjent med at det i alle klagesaker skal innhentes uttalelse fra krigsadvokat.

Når det gjelder typer overtredelser, er ulovlig fravær og brudd på rusmiddelbestemmelser fremdeles de vanligste, med henholdsvis ca. 22 prosent og ca. 23 prosent av refselsene. For øvrig kan det være grunn til å nevne at andelen av refselsler på våpenforseelser, som ligger på 11,7 prosent, er omtrent fordoblet siden 2002 og 2003.

Bot holder stand som det mest brukte refselsmiddel. I 2003 utgjorde denne type reaksjoner 87 prosent, og holdt seg også på dette nivå i 2004 og 2005, med på 86,6 prosent når begge år ses under ett. Bruken av arrest viser imidlertid en klart nedgående tendens. I 2003 ble arrest benyttet som reaksjonsmiddel i 2,4 prosent av refselsene, mens andelen for 2004 og 2005 kun er 1,3 prosent. Dette utgjør en betydelig nedgang fra 2002, hvor andelen lå på 5,4 prosent. Andelen refselsler med frihetsinnskrenkninger er kun på 0,7 prosent for 2004-2005. I 2003 var dette refselsmidlet brukt i 7,5 prosent av sakene.

Generaladvokatens statistikk har betydelige mangler, da det mangler opplysninger fra enkelte avdelinger. Det er likevel å håpe at de tall som er tatt med gir et noenlunde representativt bilde av fordelingen hva angår valg av refselsmiddel og type forseelse.

Det samlede antall refselsler har vist en klar nedgang i de siste årene, særlig fra 2002 til 2003. Selv om tallene for 2002 også var noe ufullstendige, er rapporteringen fra avdelingene vesentlig mer mangelfull for 2003. Det er følgelig rimelig å anta at reduksjonen i ilagte refselsler ikke er så stor som tallene skulle tilsi. Hvor stor reduksjon det reelt har vært, er det ikke mulig å si noe sikkert om, men det har blitt antatt at antallet refselsler i 2003 var på ca. 850, 416 i 2004 og 628 i 2005.

1.4 Saker behandlet ved ombudsmannens kontor

I 2006 har Ombudsmannen behandlet 78 registrerte saker. I tillegg til de formelt registrerte klagesakene er det behandlet en rekke henvendelser hvor Ombudsmannens kontor har gitt råd og veiledning, og bidradd til å løse saker ved uformell kontakt med partene. Til illustrasjon av ofte forekommende sakstema er nedenfor omtalte enkelte klagesaker. Andelen av henvendelser hvor klageren helt eller delvis er gitt medhold, synes å holde seg på et stabilt nivå, med ca. 1/4 i 2006. Klagesakene behandles av Ombudsmannens avdelingsdirektør (advokat). Saksfordelingen ser slik ut:

FD og fellesstaber	24 prosent	(22 prosent)
Hæren	28 prosent	(39 prosent)
Sjøforsvaret	21 prosent	(19 prosent)
Luftforsvaret	14 prosent	(11 prosent)
Heimevernet	13 prosent	(9 prosent)

Tallene for 2005 i parentes.

En nærmere redegjørelse for de ulike klagesakene fra menige mannskaper, befal og sivilt personell er gitt i Dokument nr. 5 (2006-2007), side 22-37 og rapport fra befaringer og informasjonsbesøk er gitt på side 37-43 i samme dokument.

1.5 Sammendrag av nemndas anbefalinger

Ombudsmannsnemnda er opptatt av at TMO-apparatet får god oppfølging og at TMO- og HMS-kursene fortsatt prioriteres. Et godt fungerende TMO-apparat bidrar til å styrke trivsel og samhold i Forsvaret.

Et faglig sterkt TMO-apparat bidrar også til at stadig flere tvistesaker finner sin løsning gjennom uformell og formell kontakt mellom partene.

I nemndas rapport for 2005 ble det anmodet om at Vernepliktsrådet blir vurdert for nærmere lokalisering til forsvarsledelsen. Etter nemndas mening vil dette kunne gi ytterligere styrking av kontakt og samarbeid. Nemnda vil anse det som ønskelig at dette vurderes videre.

Nemnda er opptatt av at velferdstilbudene og voksenopplæringstilbudene sikres. Nemnda er glad for den høye standarden Forsvaret har utviklet på sosialsiden. Nemnda merker seg at antallet ledige etter dimisjon er synkende, noe som antagelig skyldes den gode situasjonen på arbeidsmarkedet. Dette fluktuierer, og gode VO-tilbud vil på sikt være nødvendig for å holde en slik positiv utvikling.

Nemnda mener fortsatt at en god legedekning og et godt helsetilbud er sentralt for mannskapenes trivsel og helse. Dette vil også føre til at mannskapene kan delta aktivt i den daglige tjeneste.

Nemnda har merket seg at problemer med tilgang på leger, sykepleiere og sykevoktere fortsatt ikke er helt tilfredsstillende løst. Nemnda er opptatt av at soldatene skal få et tilfredsstillende legetilbud under tjenesten.

Nemnda mener at tilgang på egne leger i avdelingene gir den raskeste behandlingen, og dermed også den mest effektive tjenesten.

Temaet "sensskader etter internasjonale operasjoner" har også i 2006 stått sentralt i nemndas arbeid. Nemnda vil følge utviklingen nøye i 2007, spesielt med tanke på økonomiske ressurser og tilgang på fagpersonell. Nemnda sier seg fornøyd med hvordan Forsvarets veteranadministrasjon er kommet i gang, men mener at det fortsatt gjenstår en god del arbeid for å kunne følge opp personell med senskadeproblemer.

Nemnda hadde møte 5.-6. desember med psykiater, orlogskaptein Øyvind Waage, som gjennomgikk en rekke sider ved traumer og senskader. Blant konklusjonene er at veteraner med behandlingsbehov fortsatt måtte forholde seg til sivile poliklinikker. Fortsatt vil de møte velmenende behandlere uten kunnskaper om det de har vært eksponert for. Fortsatt vil de møte en tenkning som tar utgangspunkt i at aktuell konflikt skyldes utviklingstrekk, fortsatt vil de falle ut av behandlingsopplegg.

Nemnda har tidligere tatt til orde for etablering av en nasjonal militærmedisinsk poliklinikk sammen med psykiatrisk/psykosomatisk oppfølging av personell. Nemnda vil gjenta sin anmodning og er av den bestemte oppfatning at dette vil gi verdifulle bidrag til arbeidet med senskadeproblemer.

Så langt nemnda kan se, har det vært en positiv utvikling hva angår medisinsk personell i internasjonale operasjoner. Nemnda vil allikevel peke på at det fortsatt er en mangel på sanitetsressurser og mangel på medisinsk personell med tilstrekkelig kompetanse. Dette kan ha negative implikasjoner for Forsvarets medisinske kvalitet og kapabilitet.

Nemnda er bekymret for ressurstilgangen innen Forsvarets Sanitet (og innen Sjøforsvarets Sanitet). Nemnda vil sterkt anmode om at alle problemområder rundt sanitet fortsatt underkastes grundige vurderinger, og at konklusjonene resulterer i nødvendig tilgang på ressurser.

Nemnda har i 2006 tatt initiativ for å finne hva som foreligger av senskaderapporter og undersøkelser hos sammenlignbare land. Herunder inngår også hva som måtte forefinnes av rapporter om skader/senskader hos norsk politi som har vært i internasjonale operasjoner. Dette arbeidet følges opp i 2007.

Nemnda registrerer at dimisjonsgodtgjørelsen nå er hevet til kr 23 000. Nemnda ser det som ønskelig at godtgjørelsen knyttes til brøk av Folketrygdens grunnbeløp, og at årlige justeringer dermed kan skje automatisk.

Mangelfull rapportering om disiplinærsituasjonen har også i 2006 vært urovekkende. Den mangelfulle rapporteringen er etter nemndas mening uakseptabel. Nemnda vil uttrykke stor bekymring for denne situasjonen og vil understreke at dette er forhold som må rettes opp.

Nemnda har ved flere anledninger påpekt at regelverket for tjenestesaftaler for vernepliktige mannskaper og reglene for utstedelse av militært tjenestebevis, må bli bedre fulgt opp ved mange avdelinger. Her har utviklingen i 2006 vært gledelig, men fortsatt gjenstår en del arbeid på dette felt.

Når det gjelder sikkerhetsklarering av mannskapene tar dette dessverre fortsatt for lang tid. Dette er en uholdbar situasjon og lite tjenlig både for Forsvaret og for den det gjelder. Nemnda mener at saker om sikkerhetsklarering må avgjøres uten unødig opphold, og senest innen 3 måneder fra søknad om klarering er sendt.

Nemnda vil så sterkt den kan anbefale at VOs budsjett opprettholdes på et nivå som sikrer at undervisningstilbudene oppleves som en reell kompensasjon for det studie- og opplæringsstap militærtjenesten medfører.

Med stadig lavere budsjetttrammer vil det, etter nemndas mening, være vanskelig å ivareta tilbudet til andre enn vernepliktige mannskaper som avtjener førstegangstjeneste.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Thorbjørn Jagland og Signe Øye, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Henning Skumsvoll og Per Ove Width, fra Høyre, lederen Jan Petersen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bjørn Jacobsen, ser viktigheten av at Ombudsmannnemnda har det formål å bidra til å sikre de allmenne menneskelige rettigheter for Forsvarets personell og behandle sakstema av prinsipiell karakter eller som har allmenn interesse. Videre er komiteen opptatt av at nemnda ved sin virksomhet skal bidra til å effektivisere Forsvaret. Komiteen erindrer at dette formål og resultat har fremkommet gjennom tidligere års dokumenter fra nemnda.

Komiteen ser med bekymring på at det under nemndas 5 befaringer i 2006 har fremkommet reaksjoner på at de økonomiske/regnskapsmessige prosedyrene i Forsvaret ikke synes å fungere tilfredsstillende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, vil her vise til St.meld. nr. 10 (2005-2006) om Økonomisk styring i Forsvaret, og Innst. S. nr. 176 (2005-2006), og de tiltak som er gjennomført for å bedre økonomistyringen i Forsvaret. Flertallet vil også vektlegge betydningen av at midlene som tildeles over forsvarsbudsjettet, forvaltes på en totaløkonomisk god måte.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet merker seg at dette først og fremst er fremført av avdelingene som hevder at de økonomiske ressursene ikke dekker oppgavene som skal løses. Videre legger disse medlemmer merke til at det fremkommer synspunkter om at det altfor lenge har vært drevet etter prinsipper som betegnes som "bedriftsøkonomi på avveier".

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk

Venstreparti, har merket seg at det gjennom befaringer og informasjonsbesøk har fremkommet at det knytter seg en del problemer til horisontal samhandel. Flertallet viser her til at systemet med horisontal samhandel i Forsvaret blant annet har bidratt til reduserte kostnader, samtidig som det har gitt enkelte dysfunksjonelle utslag. Flertallet viser til at Forsvarsdepartementet derfor har gjennomført en evaluering av systemet og avdekket forbedringspotensial knyttet til hvordan samhandelen er blitt praktisert. Flertallet viser i denne forbindelse til St.prp. nr. 1 (2006-2007), hvor Regjeringen ga en tilbakemelding på evalueringen og gjorde rede for at det er iverksatt forbedringstiltak, samt at flere tiltak vil bli fulgt opp i 2007.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet tar til etterretning at dette særlig synes å brukes om en åpenbar og generell misnøye med oppleggene med horisontal samhandling. Disse medlemmer er bekymret over disse signalene. Horisontal samhandling har vært en av kjerneomleggingene innen logistikk i Forsvaret, og disse medlemmer er undrende til at en slik innføring fortsatt vekker misnøye. Disse medlemmer forutsetter at Forsvarsdepartementet foretar en kontinuerlig kvalitetssikring og vurdering av de innførte rutiner og kvalitetsverktøy, og at dette derfor ikke vil fremstå som en utfordring i fremtiden.

Komiteen merker seg at mange avdelinger har vakante stillinger som ikke blir besatt. Komiteen er i denne sammenheng bekymret over at reduksjonene i årsverk kan gjøre organisasjonen sårbar i forhold til vernebestemmelsene Helse-Miljø-Sikkerhet (HMS). Komiteen ser problemstillingen i synspunktet om at det har vært for stor fokus på "antall hoder" i Forsvaret, og for liten fokus på arbeidsoppgavene som skal løses. Komiteen er derfor tilfreds med at det her synes som om det er en bedret situasjon. Samtidig er det vesentlig at det fortsatt holdes god kontroll med utviklingen i Forsvarets driftskostnader.

Komiteen merker seg at problemer med tilgang på leger, sykepleiere og sykevoktere fortsatt ikke er helt tilfredsstillende løst. Komiteen er i likhet med nemnda opptatt av at soldatene skal få et tilfredsstillende legetilbud under tjenesten. Komiteen setter pris på at temaet "sensskader etter internasjonale operasjoner" også i 2006 har stått sentralt i nemndas arbeid.

Komiteen viser til at det er etablert en Nasjonal millitærmedisinsk poliklinikk som skal gi medisinsk oppfølging og sørge for at veteraner som har fått fysisk og/eller psykisk skade, blir henvist til videre relevant behandling ved behov. Komiteen viser videre til prøveprosjektet for psykiatrisk/psykosomatisk oppfølging av soldater som har fått psykiske belastningsskader etter internasjonale operasjoner, som videreføres i 2007, jf. St.prp. nr. 1 (2006-2007). Prosjektet skal dokumentere behov for helsetjenester blant Forsvarets veteraner og soldater, i tillegg til at effekten av behand-

lingen skal evalueres. Komiteen mener det er viktig at dette følges opp videre. Komiteen viser samtidig til at det er det sivile helsevesenet som må ha hovedansvaret for helsetjenester i Norge, og at det verken er mulig eller ønskelig å etablere et eget helsevesen i Forsvaret, parallelt med det sivile. Komiteen viser for øvrig til at Forsvarsdepartementet har et samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet for å sikre at tiltak overfor veteraner er godt samordnet mellom det sivile helsevesen og Forsvaret. Komiteen viser til at det, så langt nemnda kan se, har vært en positiv utvikling hva angår medisinsk personell i internasjonale operasjoner.

Komiteen er bekymret over at det fortsatt er en mangel på sanitetsressurser og mangel på medisinsk personell med tilstrekkelig kompetanse. Komiteen ser i likhet med nemnda de negative implikasjoner dette kan ha for Forsvarets medisinske kvalitet og kapabilitet.

Komiteen tar til etterretning at mangelfull rapportering om disiplinærsituasjonen også i 2006 har vært urovekkende. Komiteen er her enig med nemnda i at den mangelfulle rapporteringen er uakseptabel, er bekymret for denne situasjonen og forutsetter at dette er forhold som rettes opp.

Komiteen merker seg at Ombudsmannen i 2006 har behandlet 78 registrerte klagesaker mot 106 saker året før, og registrerer denne positive utviklingen.

Komiteen tar til orientering at omstillingen og nedbemanningen i Forsvaret ikke har medført noen økning i antallet skriftlige klagesaker fra befalet, og det er heller ingen nevneverdig økning i antallet klager fra det sivile personell i Forsvaret.

Komiteen merker seg at resultatene fra Vernepliktsundersøkelsen 2006 viser en utvikling i positiv retning og at førstegangstjenesten oppleves som meningsfylt, og den enkeltes trivsel er generelt økende.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at Vernepliktsundersøkelsen også har avdekket at 18 prosent av soldatene helt eller delvis er uenig i at sikkerheten blir ivaretatt til enhver tid og anledning. Flertallet vil understreke at sikkerheten til personellet skal ha høy prioritet, og at det er viktig at soldatene opplever at dette tas på alvor.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser med bekymring på at det har vært avdekket kritikkverdige forhold vedrørende de vernepliktinges arbeidssituasjon og sikkerhet. Disse medlemmer forventer at dette vil bli grepet fatt i og brakt i orden.

Komiteen er fornøyd med at Norsk narkotikapolitiforening (NNPF) har trukket frem Forsvaret som en virksomhet med suksess i sitt narkotikaforebyggende arbeid.

3. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til sine merknader og til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 5 (2006-2007) - om Ombudsmannsnemnda for Forsvarets innberetning om virksomheten i tiden 1. januar-31. desember 2006 - vedlegges protokollen.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 7. juni 2007

Jan Petersen
leder

Per Roar Bredvold
ordfører

